

KULTŪRINĖ MIESTO FUNKCIJA. METODOLOGINĖS PRIELAIIDOS IR KONCEPCIJOS KONTŪRAI

Tomas S. Butkus

*Urbanistikos katedra, Vilniaus Gedimino technikos universitetas,
Trakų 1/26, LT-01132 Vilnius, Lietuva. El. paštas urbkat@ar.vtu.lt*

Įteikta 2005-06-28

Santrauka. Aptariama kultūrinės miesto funkcijos (KF) problema. Svarstomos įvairios metodologinės prielaidos, modeliuojami KF koncepcijos kontūrai. Nagrinėjami trys šiuolaikinės urbanistikos problematikos aspektai: miesto koncepcijos pokyčiai, „šoppingo“ fenomenas, atraktyvumo dimensija. Kalbama apie efektyvius urbanistinės struktūros plėtros veiksnius bei strategijas: miestų regeneraciją, kūrybines industrijas, viešosios erdvės architektūrą. Remiantis monadologiniais principais siūloma objekto elementų nomenklatūra, pateikiamos išvados.

Raktažodžiai: kultūrinė miesto funkcija (KF), erdvės išplėtimas, kolektyvinė patirtis, kūrybinės industrijos, miestų regeneracija, monadologija, viešosios erdvės.

CITY'S CULTURAL FUNCTION. METHODOLOGICAL PREMISES AND CONCEPT CONTOURS

Tomas S. Butkus

*Dept of Urban Design, Vilnius Gediminas Technical University,
Trakų g. 1/26, LT-01132 Vilnius, Lithuania. E-mail: urbkat@ar.vtu.lt*

Submitted 28 Jun 2005

Abstract. The problem of city's cultural function is discussed in the paper. Different methodological premises modelling the concept contours are considered. The paper discusses three problematic aspects of contemporary urban design: alternations of the city concept, the shopping phenomenon and the dimension of attraction. Factors and strategies, such as urban regeneration, creative industries and public space architecture, ensuring efficient urban structure development, are analysed. On the basis of the principles of monadology the nomenclature of object elements is proposed, and conclusions are presented.

Keywords: city's cultural function, space expansion, collective experience, creative industries, urban regeneration, monadology, public spaces.

1. Įvadas

Lietuvių filosofas L. Donskis, kultūros sąvoką nagrinėdamas sociokultūriniame ir ontokultūriniame lygmenyse, nubrėžė tokius kultūrinės miesto funkcijos kontūrus: „Kultūros formų kalbą supranta tik žmogus; kultūrą kaip didžiulį tekstą perskaito taip pat tik žmogus. Jei kultūra yra autentiškai ir adekvačiai „skaitoma“, realiame gyvenime ji tampa tuo, be ko žmonija negali egzistuoti, – kolektyvine patirtimi ir jos modeliais, kolektyvine atmintimi ir jos formomis. Vadinasi, be minėtų dviejų kultūros bei jos funkcionavimo supratimo lygmenų neįmanoma analizuoti ir tyrinėti kultūros kaip visumos, taip pat jos formų ir sistemų ryšių. Jei nėra šių lygmenų koreliacijos, kiekvienas kultūros apibrėžimas neišvengiamai veda į jos redukciją. Štai dėl ko kultūra išvis negali turėti logiškai ir metodologiškai neprikaištingos definicijos, ji gali turėti tik koncepciją“ [1, p. 27].

Ši mintis urbanistiniam diskursui yra svarbi keliais aspektais. Kolektyvinės patirties modeliai ir kolektyvinės atminties formos miesto erdvėje reiškiasi kaip esminiai jos formantai (1 pav.). Antra vertus, šie formantai yra pagrindas, sudarantis prielaidas kultūrinę miesto funkciją nagrinėti kaip heterogenišką miesto plėtros veiksmų kompleksą.

Aprioriškai kultūrinę funkciją (KF) suvoktumėme kaip trivalentį vietos, objekto ir reiškinių kontūrą, pasireiškiantį urbanistinėje struktūroje dvejopai: kaip antropogeninių veiksmų tankį (urbanistinės struktūros tapatumas kultūriniam sluoksniui) ir kaip ypatingą morfologinį faktorių (urbanistinės struktūros arba tam tikrų jos elementų tapatumas kultūros reiškiniui arba veiksmui bei materialiai kultūros vystymosi ar reproduktivumosi aplinkai). Šie conceptualūs lygmenys ir suponuotų tolesnę mūsų temos plėtotę, kuriai atsiskleisti padėtų tam tikrų probleminių mazgų lokalizacija.

1 pav. Kolektyvinė patirtis ir viešosios erdvės. Manheteno dvynių duobė ir memorialas Rugsėjo 11-osios aukoms atminti (JAV). Autoriaus fotografija [© Vario burnos, 2002]

Fig 1. Collective experience and public spaces. Manhattan Ground Zero and Memorial for the Victims of September 11, 2001 (USA). The author's photo [© Vario burnos, 2002]

2. Kultūrinės funkcijos problematika

Kultūrinės funkcijos problematika sietina su šiuolaikinių technologijų raida, jų įtaka miesto plėtrai ir pačiai miesto koncepcijai. Bandydami kalbėti apie urbanistinės struktūros plėtrą, neišvengiamai turime atsižvelgti į plėtros varomąsias jėgas, kurios yra susijusios su urbanistinės struktūros „prisotinimu“: miestai plečiasi, didėja užstatymo tankis ir aukštingumas. Antra vertus, kinta socialinis ir kultūrinis kontekstas: pagrindiniu Žemės rutulio gyventoju tampa miesto pilietis, o miesto gyventoju įvardijama informacinė („A-topinė“) visuomenė; esminių plėtros veiksmiu tampa vartojimas, skatinamas transnacionalinio kapitalo. Šią situaciją galima būtų pavadinti probleminiu temos lauku: kiekybinių pokyčių šviesoje galime kalbėti tik apie tam tikrus, dalinius urbanistinės struktūros pasikeitimus, sukeltus tiek užprogramuotų miesto erdvės pokyčių, tiek specifinių mūsų laiko sąlygų.

Vakarų Europos kultūrinių industrijų atstovai kalba apie naują ekonomiką, keičiančią paslaugų ekonomiką, kuri iš esmės grindžiama kūrybiškumu [2]. Ryškiausias pavyzdys – Didžioji Britanija, vykdanči grandiozines miestų regeneracijos programas, aktyvinančias vietas bendruomenės ir kultūros sektorių, skatinančias verslą regione ir pritraukiančias užsienio kapitalą, atgaivinančias išstisus miestų kvartalus ir kuriančias naujus tarptautinės reikšmės kultūros centrus [3]. Niukaslis ir Roterhamas, Glazgas ir Kardifas, Birmingemas ir Belfastas – tai tik mažoji dalis miestų ir regionų, kuriuose vykdoma ši programa (2 pav.). Ji apima strateginį planavimą, miestų ir regionų pagrindinių planų rengimą, dizainą (plačiąja prasme), aplinkos inžineriją, bendruomenės, socialinę ir ekonominę plėtrą. Urbanistikai tenka išskirtinė vieta. Didžiosios Britanijos pavyzdžiu urbanistika, kaip ir architektūra, priskiriama kū-

2 pav. Viešosios erdvės architektūra. Niukaslio-Geitshedo Tūkstantmečio tiltas (Didžioji Britanija). Autoriaus fotografija [© Vario burnos, 2004]

Fig 2. Public space architecture. New Castle-Gateshead Millennium Bridge (Great Britain). The author's photo [© Vario burnos, 2004]

rybinėms industrijoms ir regeneracijos projektuose atlieka meninės bei mokslinės pakraipos disciplinų derintojo vaidmenį. Kultūrinės industrijos laikomos pagrindiniu kūrybiškumo skatintoju, o kultūra traktuojama kaip principinis miestų regeneracijos katalizatorius.

Nagrinėjant jau įgyvendintus kultūrinės miesto funkcijos pavyzdžius, aiškiesni tampa ir šiame tekste aprašomi trys probleminio diskurso taškai: miesto koncepcijos kaitos problematika žymi urbanistinės logikos slinkti; „šoppingo“ fenomenas komercializaciją ir vartotojiškumą įvardija kaip ribines urbanistinės struktūros vystymosi sąlygas; išskirtinumo paieškos reikšmingos kaip atsvara miestovaizdžio unifikacijos sindromams, kaip urbanistinė strategija, kuri remiasi miestų planavimo, viešosios erdvės architektūros, kultūros išteklių koncepcijomis, įtraukdama kūrybines industrijas ir veikdama tolesnius kultūros planavimo procesus.

Pirmasis probleminis pjūvis susijęs su *šiuolaikinės miesto urbanistinės koncepcijos pokyčiais* arba geopolitiniu naujųjų technologijų, jų valdymo ir įtakos urbanistinės struktūros vystymui aspektu.

Antrasis probleminis pjūvis yra veikiamas globalinių „šoppingo“ fenomeno padarinių, kurių vienas susijęs su akivaizdžiu miesto erdvės supanašėjimu [4, p. 125]. Šio supanašėjimo esmė dvejojama. Pirma, bet kuri šiuolaikinė didmiestį galima identifikuoti kaip analogiško turinio ir formos elementų visumą (ne konkrečių pastatų ar erdvių, bet nuogods struktūros). Dėl šių elementų tarpusavio ryšių ir istoriškai nusistovėjusios jų loginės sekos (senamiestis-naujamiestis-priemiestis etc.) miesto panašumas tampa jo žyminiu kodu. Antra, visą Žemės rytulį dėl vyraujančių vakarietiškos gyvenamosios prioritetų nesunku suvokti kaip pasaulinį miestą. Tai paliudytų ir tas faktas, kad šiandieninio miesto ribos – jau tik grynai juridinis dalykas. Netgi jei nėra pagrindinių miesto elementų – aikštės, gatvės, namų, – nėra panaikinta galimybė gyventi miestietišką gyvenimą, turėti miestietiškos gyvenamosios ipročių [5, p. 89]. „Šoppingo“ problema susijusi su šiuolaikiniais komercializacijos ir vartotojiškumo reiškiniais, arba *urbanistinės struktūros plėtra transnacionalinio kapitalizmo ekonominėmis sąlygomis*.

Trečiasis probleminis mazgas – atrakcija ir išskirtinumas. Miesto koncepcijos pokyčių ir visaapimančio „šoppingo“ kontekste urbanistinės struktūros plėtra tampa vertintina kaip procesas, lemiantis tiek išitraukimo į globalines kultūras mastą, tiek vietinių kultūrų dalyvavimą šiame procese. Bandant išsiaiškinti tikslų kultūrinių funkcijų planą, patrauklumo ir išskirtinumo aspektai tampa itin svarbūs [6]. Kitaip sakant, problemų, susijusių su urbanistinės struktūros patrauklumo ir išskirtinumo galiomis, lokalizacija leidžia identifikuoti pačias kultūrinės funkcijos poveikio ribas, priskirti jas bent vienam konceptualizacijos lygmeniui (kultūrinis sluoksnis, kultūros reiškinys). Patrauklumo ir išskirtinumo varomoji jėga susijusi su miesto erdvės ir ben-

druomeninės organizacijos kokybiniais parametrais, arba *socialine urbanistinės terpės organizacija*.

3. Kultūrinės funkcijos aktualumas

Kultūrinė funkcija kaip fundamentalus miesto plėtos veiksnis kompleksas

Kultūrinę miesto funkciją plačiaja prasme būtų galima apibūdinti kaip:

- esminių urbanistinės terpės ypatumą, lemiantį miesto bendruomeninę gyvenamąją;
- aukščiausią socialinės koncentracijos pasireiškimą [7];
- sparčiausiai besivystantį miesto ekonominį veiksnį [8].

Fundamentaliausių miesto plėtos varomųjų jėgų (kultūrinių-socialinių-ekonominių) triadai priklausantys pirmieji du veiksniai visuose miesto raidos etapuose buvo istoriškai akivaizdūs, o trečiasis faktorius – kokybiškai naujas kelių paskutinių dešimtmečių vakarietiškos urbanistikos bruožas. Šis momentas itin svarbus pagrindžiant temos aktualumą. Didžiosios Britanijos kūrybinių industrijų koncepcijos paveikti iliustratyvūs pokyčiai britiškame ir šotiškame miestovaizdžiuose yra geriausias kultūrinės funkcijos plėtos pavyzdys [9]. Ekonomiškai pagrįsta ir kultūriškai artikuliuota urbanistinės struktūros plėtra XXI amžiuje neišivaizduojama be *genius loci* ar *urban soul*. Būtent šios Europos miesto vizijos aktualizuoja kokybinių verčių sistemą, struktūriškai artimą kultūrinės funkcijos programai.

KF aktuali kaip bendrų miesto kultūrinių procesų grįžtamasis ryšys

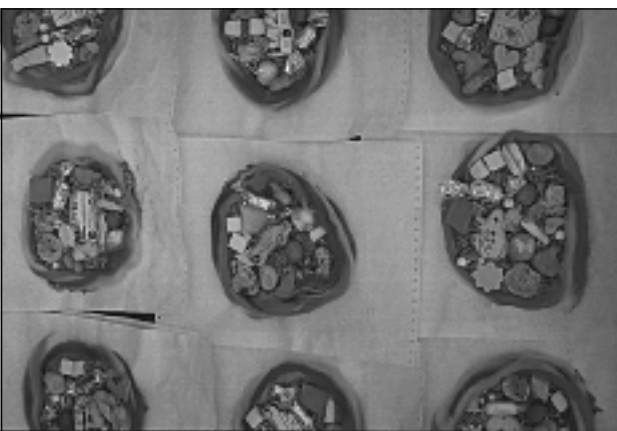
Bandant lokalizuoti temos objektą laiko aspektu, reikėtų akcentuoti jau mūsų minėtą bendrąją problematikos lauką – šiandieninės miesto urbanistinės koncepcijos pokyčius, sutampančius su ekonomikos svirtų perkėlimu iš pramonės į paslaugas. Šie pokyčiai žymi kokybiškai naują urbanistinės struktūros vystymosi etapą, kurio išskirtiniu bruožu laikomas „erdvės išplėtimas“ [10] (3 pav.). Nors dėl daugelio šių pokyčių metodologinių dalykų teoretikų nuomonės labai skiriasi (I. Hasaan, J. F. Lyotard, M. Tafuri, Ch. Jencks, F. Jameson ir kt.), tačiau dėl „kultūros posūkio“ („The Cultural Turn“) nebekyla klausimų (išskyrus datos). Tai įvykęs faktas, kurio procesus nesunkiai galime išvelgti ir Lietuvos miestuose. Keletą šio „lūžio“ ypatybių pateikia F. Jamesonas: „Naujos vartojimo formos, planuojamas produkcijos senėjimas, vis greitesnė madų ir stilių kaita, apskritai iki šiol neregėtas reklamos, televizijos ir žiniasklaidos išsismelkimas į visuomenę, senųjų prieštarų tarp miesto ir kaimo, centro ir provincijos, priemiesčių gyvenimo ir universalios standartizacijos išnykimas, didžiojo greitkelių tinklo plėtra ir automobilių kultūros atsiradimas <...>“ [11, p. 35].

3 pav. Erdvės išplėtimas. Venecijos bienalės reklaminis vamzdis (Italija). Autoriaus fotografija [© Vario burnos, 2003]

Fig 3. Space expansion. Venice Biennial Promo Pipe (Italy). The author's photo [© Vario burnos, 2003]

Tiesa, ne visi išvardyti dalykai akivaizdūs urbanistinėje struktūroje ir ne visi jie susiję su kultūrine funkcija, tačiau, objektą apibrėžiant laike, jie leidžia aktualizuoti mūsų pasirinktą temą morfologiniu aspektu. Vienas iš įvade minėtų konceptualizacijos lygmenų – ypatingas morfologinis faktorius – kaip tik ir yra formuojamas bendrųjų kultūros procesų, t. y. bendras kultūros lygis urbanistinei struktūrai numato tam tikrą kultūrinę funkciją, kuri formuojasi į kultūrinį sluoksnį (tankį) ir per urbanistinės struktūros elementus pradeda veikti (grįžtamasis ryšys) kaip fundamentali miesto plėtros veiksnų grupė.

4 pav. Monadologija. Saldumynai La Pazo (Bolivija) turguje. Autoriaus fotografija [© Vario burnos, 2000]

Fig 4. Monadology. Sweets from La Paz market (Bolivia). The author's photo [© Vario burnos, 2000]

4. Tarpdalykinis kultūrinės funkcijos apibrėžimas

Bandydami apibrėžti siauresnių, specifinių kultūrinės funkcijos prasmių lauką, neišvengiamai susidursime su problemomis, kurias nagrinėja ne tik urbanistika, miestų planavimas ar architektūros teorija, bet ir bendrosios kultūros studijos, lyginamosios ar tarpdalykinės disciplinos. Šio konteksto svarbą suvoktumėme kaip reikalingą išsamesniam kultūrinių funkcijų įvertinimui, juo labiau, kad tokie papildomi tyrimai būdingi mokslinio darbo menotyrimiam pobūdžiui.

Mokslinio diskurso kontekste kultūrinės miesto funkcijos objekto apibrėžimui būtų aktualios šios koncepcijos ir metodikos:

Kultūrinės industrijos apima kūrybinės industrijas (veikla, kurios pagrindas yra individo kūrybiškumas, gebėjimai bei talentas ir kuri gali kurti materialią gerovę bei darbo vietas, kurdama intelektualinę nuosavybę), bibliotekas, paveldą, laisvalaikį, turizmą bei sportą [2, p. 11].

Kultūros planavimas – alternatyva kultūros politikai ir miestų regeneracijos strategijai. „Priešingai nei tradicinė kultūros politika, kuri vis dar remiasi estetiniu „kultūra kaip menas“ apibrėžimu, kultūros planavimas laikosi bazinio, platesnio „kultūros išteklių“ apibrėžimo“ [12, p. 41].

Kultūros ištekliai: „Menai ir žiniasklaida, jų institucijų veikla; jaunimo, etninių mažumų ir kitos bendruomeninių interesų turinčios kultūros; archeologijos, architektūros, gastronomijos, vietinių dialektų ir ritualų paveldas; lokalinis ir išorinis vietos suvokimas, kaip sąmojo, dainų, literatūros, mitų, turistinių vadovų, medijos poveikio zonos ir sutartinės išminties išraiška; natūrali ir sukurta aplinka, įskaitant viešąsias ir atviras erdves; laisvalaikio ir pramogų kultūros sąlygų kokybė ir įvairovė; vietiniai gaminiai, dailieji amatai, gamybos ir paslaugų sektorius“ [12, p. 41].

Monadologija: universalus meninis principas, operuojantis „monadomis“ – nedalomais struktūriniais vienetais (4 pav.).

Viešosios erdvės architektūra – integralių fizinės aplinkos elementų konceptualizacija.

Apačioje pateikiame dar keletą tekste vartojamų terminų apibrėžimų:

Archifaktas – architektūrinis artefaktas, sudėtingos istorinės ir technologinės raidos rezultatas, iš kitų urbanistinės struktūros elementų išsiskiriantis savo morfologiniais duomenimis.

Kultūrinė funkcija (KF) – kompleksinė vietos, objekto ir reiškinių paskirtis.

Miestovaizdis (angl. *cityscape*) – miesto vaizdas kaip antropomorfinių ir gamtinių elementų visuma, reprezentuojantis miestą ar jo dalis kaip visumą.

Soliteras (pranc. *solitaire*) – pastatas, aplink kurį nėra kitų pastatų.

Traktas – erdvinis urbanistinės struktūros elementas,

pasireiškiantis kaip jungtis tarp atskirų miesto urbanistinės struktūros morfologinių ansamblių.

Urbanistinė struktūra – visuminė miesto erdvių (ir iš dalies laikinių) formų organizavimo sistema, apimanti erdvinį-tūrinį karkasą, morfostruktūrą, funkcinių-inžinerinį kompleksą.

5. Tikslinis kultūrinės funkcijos objekto apibrėžimas

Šiame skyriuje pateiksime kelis kultūrinės funkcijos apibrėžimus bei jos elementų nomenklatūrą.

Apibrėžimas pagal direktyvinę urbanistinę metodiką (kaip atskiras objektas):

- Dideli objektai, reprezentuojantys vietos kultūros paveldą.
- Atskiri smulkūs objektai, turintys ypatingą kultūrinę, istorinę ar architektūrinę reikšmę.
- Institucijos, suteikiančios pagrindą miesto kultūros istorijai.
- Urbanistinės struktūros elementai, reikšmingi miesto kultūriniam gyvenimui.
- Kultūriškai reikšmingos archeologinės vietos.

Apibrėžimas pagal bendrąją urbanistinę metodiką (kaip kompleksinis objektas)

Kultūrinė miesto funkcija yra sudėtinė miesto makrourbanistinės ir mikrourbanistinės struktūros dalis. Makrourbanistinę terpę būtų galima apibūdinti kaip miesto, priemiesčių bei gamtinio ir socialinio karkaso visumą. Mikrourbanistinė struktūra traktuojama kaip savarankiškas makrourbanistinės terpės fragmentas, vidinės miesto sandaros elementų (erdvių, tūrių, prasminių vienetų) kompozicija. Galima būtų išskirti šiuos elementus:

- Dinaminės makrourbanistinės terpės jungtys (traktai).
- Pavieniai mikrourbanistinės struktūros elementai (soliterai).
- Sudėtingi erdviniai-tūriniai dariniai (archifaktai).

Fizinė objekto definicija (kaip laikinis objektas):

Nuolatinės (permanentinės) funkcijos:

Erdviniai-tūriniai objektai:

- Kompleksai (gynybiniai įtvirtinimai, bažnyčios, rūmai, mokyklos ir kt.).
- Pavieniai objektai (rotušės, bibliotekos, skaityklos, kino teatrai, muziejai, interneto kavinės ir kt.).
- Urbanistinės struktūros segmentai (specifiniai kultūros objektai, užimantys pastato arba pastatų komplekso dalį – galerijos, centrai, salės ir kt.).

Viešosios erdvės (išorinės):

- Parkai (5 pav.).
- Sodai.
- Aikštės, skverai.

- Gatvės.
- Promenados, pasažai, pėsčiųjų traktai.

Mažosios architektūros formos:

- Paminklai, monumentai.
- Skulptūros.
- Pavieniai objektai (vartai, fontanai).

Laikinės (temporalinės) funkcijos:

Tai eventualaus pobūdžio urbanistinės struktūros dimensija, papildanti nuolatinės funkcijas, turinti tiesioginį ryšį su viešosiomis erdvėmis:

Politinio aktyvumo formos:

- Valstybinės šventės.
- Miesto šventės.
- Įvairios žmonių susibūrimo formos (mitingai, streikai, akcijos ir kt.).

Socialinio-kultūrinio aktyvumo formos:

- Kultūros renginiai (dainų šventės, koncertai).
- Sporto renginiai (gatvės krepšinis, riedučiai).
- Meniniai renginiai (akcijos, performansai).
- Įvairios visuomeninės akcijos (eitynės, paradai).
- Įvairios atskirų socialinių grupių (kontrkultūrų) aktyvumo formos (gatvės muzikantai, graffiti ir t. t.).

Išvestinės (derivacinės) funkcijos:

Tai specifinės urbanistinės koncepcijos objektai. Jiems būdingas kompleksinis, dialektinis vietos kultūrinio, socialinio konteksto traktavimas. Tai mišraus pobūdžio funkcijos, vienijamos istoriškai arba technologiškai aprobuotos koncepcijos:

- Tūrinis objektas + politinio aktyvumo forma.
- Viešoji erdvė + politinio aktyvumo forma.
- Tūrinis objektas + sociokultūrinio aktyvumo forma.
- Viešoji erdvė + sociokultūrinio aktyvumo forma.

5 pav. Viešoji erdvė. Ramiojo vandenyno parkas Limoje (Peru). Autoriaus fotografija [© Vario burnos, 2000]

Fig 5. Public space. The Pacific Park in Lima (Peru). The author's photo [© Vario burnos, 2000]

- Simbolinės funkcijos (miestiečių nuolatinių susitikimų vieta, žymių kultūros veikėjų gyvenamosios vietos ir kt.).

6. Kultūrinės funkcijos perspektyvos

Didėjanti ekonominės veiklos modelių konkurencija ir dėl to atsirandanti miesto aplinkos formų niveliacija kultūrinėms miesto funkcijoms suteikia avangardines pozicijas. Didžiosios Britanijos kultūrinių industrijų sėkmė rodo, kad, ieškant būdų, kaip atgaivinti apmirusį miesto ar jo dalies gyvenimą, visų pirma reikia išnaudoti kūrybinį potencialą. Kultūrinė miesto funkcija planuojama ne kaip konkretus pastatas, erdvė ar epizodinis kultūrinis, socialinis ar politinis vyksmas jose. Miesto regeneracija vykdoma, atsižvelgiant į jo struktūrinių mazgų kompleksiskumą, apimančią pačias nesuderinamiausias miesto gyvensenos formas, leidžiantį jas ne tik įtraukti į visavertį miesto gyvenimą, bet ir suteikti jam neginčijamą regioninį ar net globalinį išskirtinumą.

Svarbu ne tai, ar konkretus urbanistinės struktūros elementas atlieka kultūrinę funkciją, ar ne. Aktualus klausimas būtų toks: ar įmanoma miesto regeneracija pasitelkiant kultūros planavimo strategijas, panaudojant vietos kūrybines industrijas, kultūros paveldą ir aplinkos kultūros išteklius. Kitaip sakant, ar kultūrinė funkcija yra pajėgi užtikrinti urbanistinės struktūros išskirtinumą ir kokybę. Mūsų nuomone, visas prielaidas plėtoti ir skatinti kultūrinę miesto

6 pav. Viešosios erdvės. Paminklas Gediminui Vilniaus Katedros aikštėje. Deivio Nutauto fotografija [© Vario burnos, 1999]

Fig 6. Public spaces. Monument for the Duke Gediminas on the Cathedral Square in Vilnius (Lithuania). Photo by Daivis Nutautas [© Vario burnos, 1999]

funkciją sudaro šie veiksniai:

Pokyčiai miesto urbanistinėje struktūroje:

- Naujų kultūros centrų steigimas ir senųjų plėtra.
- Centrinės miesto dalies reindustrializacija.
- Viešųjų erdvių perplanavimas (6 pav.).

Poslinkiai socialinėje sferoje:

- Naujų bendruomenių kūrimasis ir jų įtaka miestovaizdžio formavimuisi.
- Kūrybinių industrijų veikla viešojoje erdvėje.
- Bendradarbiavimas tarptautiniuose kultūros, sporto ir turizmo projektuose.

7. Išvados

1. Aiškinantis kultūrinę miesto funkciją ryškėja keletas charakteringų bruožų. Pirmia, dėl sąvokos *kultūra* daugiareikšmiškumo kultūrinių funkcijų koncepcija neatkleidžia viso temos sudėtingumo. Antra, kultūrinė funkcija, kaip kompleksinė vietos, objekto ir reiškinio paskirtis, nagrinėtina dialektiškai – per formų, ženklų ir procesų įvairovę, atpažįstamą kokybės ir išskirtinumo kriterijų sistemose. Tikslinant temos objektą, perspektyviausia kultūrinės funkcijos būtų nagrinėti dvigubos konceptualizacijos kontūruose (urbanistinę struktūrą vienijantis antropogeninių veiksmų tankis ir ypatingas morfologinis faktorius).
2. Kultūrinės miesto funkcijos problema glaudžiai susijusi su šiuolaikinės miesto koncepcijos pokyčiais, miesto erdvės komercializacija ir patrauklumo paieškomis. Šie kertiniai miesto permainas inicijuojantys veiksniai padeda formuoti ir kultūrinės miesto funkcijos koncepciją.
3. Temą aktualizuoja ne tik paskutinių metų pokyčiai Lietuvos miestovaizdyje (kino teatrų eliminacija iš Vilniaus Senamiesčio; svarbių „epochinių“ objektų architektūros keitimas „šiuolaikine“), bet ir tai, kad kultūrinių funkcijų vaidmuo siaurinamas iki turizmo ar paveldo direktyviniuose Lietuvos planavimo dokumentuose, taip pat kol kas nesėkmingi bandymai sukurti lietuvišką kūrybinių industrijų žemėlapi, kas savo ruožtu leistų atsirasti viešai diskusijai apie kultūrinės funkcijos programą, nors pirmieji ženklai galėtų būti pavienės privačios menininkų ir meno institucijų iniciatyvos.
4. Tarpdalykiniam temos objekto apibrėžimui siūlomos koncepcijos ir metodikos nepretenduoja tapti užbaigta sistema. Tai charakteringiausių temos objekto pūvių „apžvalgos taškai“.
5. Norint pateikti išsamų tikslinį kultūrinės miesto funkcijos objekto apibrėžimą bei nomenklatūrą, reikia išplėtotos KF koncepcijos ir patikrintos mokslinės metodikos. Pateiktą objektą galima įvardyti kaip eksperimentinį ir identifikuoti kaip turintį savo hierarchiją, kuri priklauso nuo jo subordinacijos urbanistinėje

struktūroje. Kultūrinių funkcijų apibrėžimui labai svarbi ketvirtoji miesto sklaidos dimensija – laikas.

8. Tolesnis temos nagrinėjimas yra perspektyvus pirmiausia dėl urbanistinės struktūros metamorfozių bei poslinkių socialinėje sferoje.

Literatūra ir kt. šaltiniai

1. Donskis, L. Moderniosios kultūros filosofijos metmenys. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
2. Kūrybinės industrijos: galimybė Europoje ir Europai (konferencijos medžiaga). Vilnius: Europos kultūros programų centras, 2003.
3. Regeneration UK. UK Trade & Investment, 2004. 64 p.
4. Shopping (Harvard project on the city). In: Mutations. Barcelona: ACTAR, 2002. 720 p.
5. Orrskog, L. There is no such thing as a Sustainable City. In: City and Culture. Karlskrona: The Swedish Environment Council, 1999, p. 88–99.
6. Nordström, M. Place as a Cultural Concept. In: City and Culture. Karlskrona: The Swedish Environment Council, 1999, p. 77–87.
7. Mumford, L. The Culture of Cities. New York: Harcourt, Brace and Company, 1938. 590 p.
8. Creative Industries Mapping Document. Department for Culture, Media and Sport, UK, 2001.
9. Minton, A. Northern soul. Culture, creativity and quality of place in Newcastle and Gateshead. London: Demos, 2003. 56 p.
10. Schmiedeknecht, T. Zamp Kelp-Expanding space. London: John Wiley & Sons, Inc., 2000. 128 p.
11. Jameson, F. Kultūros posūkis. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002.
12. Bianchini, F. Cultural Planning for Urban Sustainability. In: City and Culture. Karlskrona: The Swedish Environment Council, 1999, p. 34–51.

TOMAS S. BUTKUS

Master, doctoral student (2004), Dept of Urban Design, Vilnius Gediminas Technical University (VGTU), Trakų g. 1, LT-01132 Vilnius, Lithuania.

Master of Architecture, VGTU, 1999.

Research interests: urban design.
